

CONSIDERAȚII PRIVIND RESTAURAREA UNOR PIESE CERAMICE CU PIERDERI MARI ALE INTEGRITĂȚII

EMANOIL PRIPON

Paleta bunurilor de patrimoniu cultural mobil cunoaște o mare diversitate, atât din punct de vedere al materialului de constituție, cât și în ceea ce privește proprietățile, formele și dimensiunile. Însă comparativ cu acestea *diversitatea formelor de degradare* este și mai mare.

Diversitatea formelor de degradare, presupune o aproape tot atât de mare diversitate a modalităților de abordare practică a restaurării, fiecare obiect având propriile probleme și deci intervențiile specifice. În acest adevărat „hatis” al tipurilor de degradare și modalități particulare de abordare practică, restauratorul dispune de o „călăuză”: principiile restaurării – un set de jaloane care-i ghidează activitatea, ajutându-l să abordeze și apoi să soluționeze problemele ridicate de starea de conservare a obiectului de patrimoniu.¹

Desigur, principiile restaurării nu constituie un panaceu și nici un set de rețete, ci acestea sunt entități ideatice cu valoare orientativă a căror utilizare depinde de capacitatea de discernământ a restauratorului.²

Actul de restaurare nu-și propune să creeze un obiect nou de aceea, reîntregirea și completarea zonelor lacunare se vor aplica diferențiat de la un tip de restaurare la altul. Spre exemplu, pentru restaurarea sculpturilor s-a creat regula nonintervenției pentru completarea lacunelor, pe când în cazul restaurării ceramicii se practică reîntregirea formelor, dispunând de multe ori doar de câteva fragmente.

Și în cazul restaurării obiectelor ceramice – în special ceramica arheologică unul din binecunoscutele principii ale restaurării impune completarea zonelor lacunare numai în cazul în care piesa nu prezintă pierderi ale integrității mai mari de 50 de procente și există un profil complet. În plus același principiu cere impetuos necesară existența unor analogii sigure.

În cele ce urmează vom prezenta trei cazuri de restaurare a unor obiecte ceramice și motivele care au stat la baza completării zonelor lacunare.

¹ A. Moldoveanu – *Conservarea preventivă a bunurilor culturale*, Ediția a doua, București, 2003, p. 372-375; Normele de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, 2004.

² *Ibidem*, p. 374.

Caracteristica generală a pieselor în discuție este aceea că toată prezintă pierderi ale integrității în ceea ce privește materialul de constituție în proporție de 60 până la 80 de procente.

Cazul nr.1: Vas patrulater decorat cu incizii și impresiuni

Cercetările arheologice efectuate la Giurtelecu Șimleului, punctul „Coasta lui Damian”, județul Sălaj, au scos la lumina zilei artefacte aparținând și neoliticului târziu, concentrate într-un complex denumit ulterior groapa G₄. Reprezentative pentru subiectul în discuție (și nu numai) sunt trei fragmente ceramice care împreună alcătuiesc profilul complet al unui vas patrulater decorat cu incizii și impresiuni.³

Urmele de zacere în sol mai puțin aderente pe suprafața fragmentelor ceramice au fost îndepărtate prin simpla spălare în apă, operațiune efectuată pe șantierul arheologic, la puțin timp după scoaterea lor din săpătură. Astfel pe lângă depunerile humice au fost îndepărtate și sărurile solubile. De fapt acesta este unul dintre puținele tratamente *posibile și permise* pe un șantier arheologic.

La intrarea în laboratorul de restaurare fragmentele ceramice prezentau pe suprafața interioară și exterioară evidente depuneri de săruri insolubile, sub forma unor concrețiuni solide. Observațiile macroscopice și cele microscopice, coroborate cu testul depunerilor au pus în evidență prezența carbonaților și a silicaților (foto nr.1). Chiar dacă nu obturau decorul sau percepția unor elemente componente ale acestuia, am considerat inestetică prezența sărurilor insolubile pe suprafața fragmentelor ceramice și în consecință am propus îndepărtarea depunerilor printr-un tratament ușor acid. În acest sens fragmentele ceramice au fost imersate într-o soluție diluată de acid oxalic.⁴

Tratamentul chimic a fost urmat de perieri repetate sub jet de apă pentru îndepărtarea depunerilor și neutralizare. Uscarea fragmentelor ceramice s-a efectuat pe hârtie de filtru la temperatura camerei. Rezultatul acestui tratament s-a concretizat prin obținerea unei suprafețe perfect curate, evidențierea mai clară a decorului și înlăturarea depunerilor de pe suprafața de îmbinare a fragmentelor ceramice (foto nr. 2).

În urma asamblării și lipirii fragmentelor ceramice a rezultat un profil complet, dar pierderea integrității vasului se situează undeva în jurul a 75 de procente. Datorită importanței descoperirii și unicității acestui tip de vas, de comun acord cu arheologul am procedat la continuarea operațiunilor de conservare- restaurare.

Pentru refacerea integrității vasului am folosit ipsos de modelaj colorat în masa cu oxid roșu de fier aplicat pe un suport din plastilină de modelaj, dintr-

³ S. Bacueț- Crișan – *Complexele neolitice cu ceramică pictată din județul Sălaj*, în volumul Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani, B.M.P. IV, Zalău, 2001, p.51-52.

⁴ H.J. Plenderleith – *Conservarea antichităților și a operelor de artă*, volumul III, *Siliciul și materialele legate de acesta*, București 1980, p. 507-508.

o singură turnare. Următoarea operațiune a constat în refacerea decorului în porțiunea completată⁵ (foto nr.3). Restaurarea piesei s-a încheiat cu integrarea cromatică a interiorului vasului care prezenta evidente urme de ardere secundară și conservarea finală prin pensulare cu lac celulozic diluat în acetonă (foto nr.4).

Cazul nr.2: **Ceașca, epoca bronzului.**

La intrarea în laboratorul de restaurare piesa se prezenta sub forma a trei fragmente alcătuind un profil complet. În urma observațiilor macroscopice s-a constatat ca fragmentele ceramice se afla într-o foarte bună stare de conservare, arse oxidant și cu pronunțate urme de ardere secundare. Operațiunea de restaurare a debutat cu impregnarea fragmentelor ceramice cu lac nitrocelulozic incolor, diluat în acetonă. Profilul existent a fost amprentat pe suprafața exterioară cu ceară de modelaj prelucrată la cald. Pe mulajul de ceară s-a turnat ipsos de modelaj, din aproape în aproape, obținându-se astfel vasul complet întregit. Studiind analogiile existente⁶ și de comun acord cu proprietarul științific al descoperirii s-a refăcut și toarta lipsă. Conform analogiilor existente, toarta avea aproximativ 20 mm lățime și aproximativ 1,5 mm grosime, fiind supraînălțată în raport cu buza vasului (foto nr. 6 – 7).

După efectuarea operațiunilor de rafistolare, finisare și uscare liberă la temperatura camerei, piesa a fost conservată prin pensulare cu lac celulozic.

Cazul nr.3: **Bol terra sigillata**

Piesa în discuție face parte din categoria ceramicii de import fiind realizată într-un atelier din Galia Centrală (Lezoux) în prima jumătate a secolului II p.Chr. și este încadrată în tipul Dragendorf 37.⁷

Corpul vasului este puternic arcuit, buza răsfântă iar fundul inelar. Decorul este grupat în două panouri. Primul panou înfățișează o felină mare stând pe spinarea unui animal pe care-l devorează, iar jos, în miniatură, un gladiator. Al doilea panou cuprinde un motiv vegetal (vrej circular care înconjoară o frunză de viță-de-vie) și păsări aflate în zbor și în repaus, orientate spre dreapta.

La intrarea în laborator, piesa se prezenta sub formă a 14 fragmente de diferite dimensiuni, acoperite cu un verni de culoare roșu închis, lucios, prezent atât pe partea exterioară (foto nr.8) cât și pe partea interioară (foto nr.9), aflat într-o foarte bună stare de conservare.

La o examinare atentă a fragmentelor ceramice s-a putut observa repetitivitatea elementelor de decor. Acest aspect se datorează tehnicii speciale

⁵ *Ibidem*, p. 514 -515.

⁶ T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei*, București, 1978, p. 96; p. 181, pl. XXX, 1.

⁷ N. Gudea – *Porolissum II, Vama romană (monografie arheologică)*, Cluj Napoca 1996, p. 199-201; p. 285, planșa I; p. 306, planșa XXII.

de fabricare a vaselor de acest tip, aspect asupra căruia nu insistăm în lucrarea de față. După asamblarea și lipirea fragmentelor ceramice s-a remarcat faptul că ni s-a păstrat un procent de aproximativ 40 la sută din întregul corp al vasului.

Datorită rarității descoperirilor de vase *terra sigillata* întregi sau întregibile, am considerat benefică atât din punct de vedere al valorificării științifice cât și din punct de vedere muzeografic (pentru expunere) restaurarea formei vasului. Pentru aceasta am executat într-o primă fază un bol din plastilină de modelaj ce copia exact dimensiunile interioare ale vasului. Mulajul a fost așezat cu buza în jos, pe suprafața lui fiind fixată porțiunea de vas lipită, după ce în prealabil suprafața mulajului a fost împărțită în patru zone simetrice. Pentru completarea zonei lipsă în porțiunea păstrată a vasului, s-a folosit ipsos de modelaj colorat în masă, iar cu ajutorul unor dălțițe special confecționate, am refăcut porțiunea inferioară a decorului.

Porțiunea de vas cu decorul refăcut în întregime a fost amprentată cu ajutorul Dentaflex-lui, un cauciuc siliconic în sistem de doua componente, folosit în practica stomatologică. Mulajul astfel obținut a fost fixat într-un pat de stabilizare din ipsos. Zona lipsă a vasului a fost turnată din aproape în aproape, în grup de câte două panouri.

Și în acest caz operațiunea de restaurare a continuat cu finisarea interioară a vasului și conservarea finală⁸ (foto nr.10).

*

Revenind la problematica expusă la începutul prezentării noastre, suntem în asentimentul principiului conform căruia „restaurarea se oprește acolo unde începe ipoteza”. În cazul în care obiectele de patrimoniu incluse în procesul de restaurare au pierderi ale materialului de constituție mai mare de 50 de procente acestea vor fi tratate, stabilizate, conservate și expuse, urmând ca funcția lor să fie comunicată prin desene sau propuneri de reconstituire pe baza informațiilor date de fragmentele originale.

Însă în cele trei cazuri prezentate, s-a optat pentru completarea zonelor lacunare, în ciuda pierderilor majore a materialului de constituție pe urmatoarele considerente :

- În fiecare caz au existat analogii .
- În cazul vasului patrulater decorat cu incizii și impresiuni și a bolului de tip *terra sigillata* ne aflăm în fața unor descoperiri cu caracter de unicat în arealul nord-vestic al României.
- Fragmentele ceramice aparținând ceștii de epoca bronzului, au fost descoperite întâmplător de către un membru al cercului de arheologie „Clio” din Șimleu Silvaniei și face obiectul prezentării împreună cu alte descoperiri de

⁸ E. Pripon, *Bol „terra sigillata”*, în „Catalogul Salonului național de restaurare-conservare”, Craiova, 1995, p. 34; planșa 31.

acest fel într-o expoziție cu caracter permanent, care poate fi numită, pe bună dreptate, ca fiind nucleul unui viitor muzeu în acest oraș.⁹

CONSIDERATIONS REGARDING THE RESTORATION OF SOME POTTERY PIECES WITH GREAT LOSS OF INTEGRITY **(Summary)**

The work presents the restoration action of some archaeological pottery pieces and the causes that were the bases of the completion of the missing parts, even if the pieces had losses of integrity greater than 50%.

The completion of the missing parts was made upon the following considerations: the present analogies, the singleness of the discoveries in a certain area, and in one case due to the function which the piece was to fulfil.

⁹ H. Pop, *Cercul de Arheologie CLIO din Șimleu Silvaniei în Silvania*, serie nouă, anul II, nr. 1-2 (5-6), Zalău, 203, p. 134.

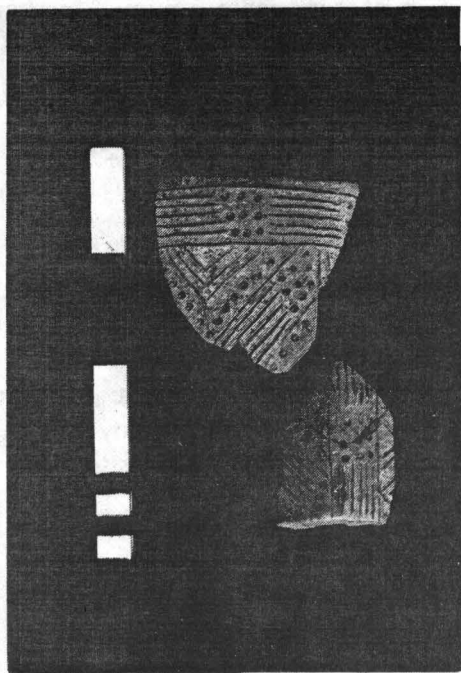

Foto nr. 1

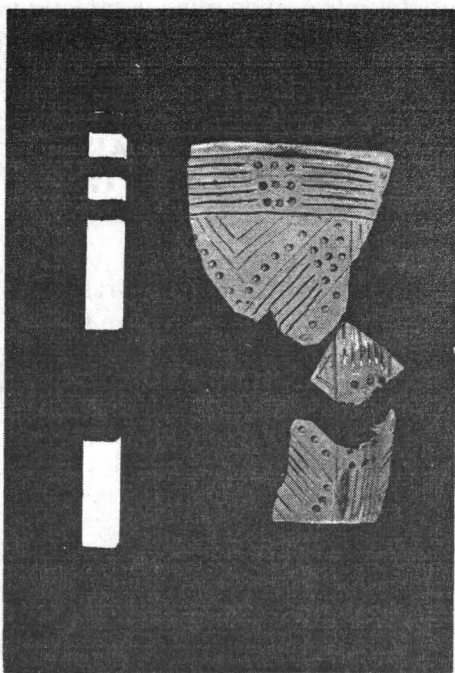

Foto nr. 2

Foto nr. 3

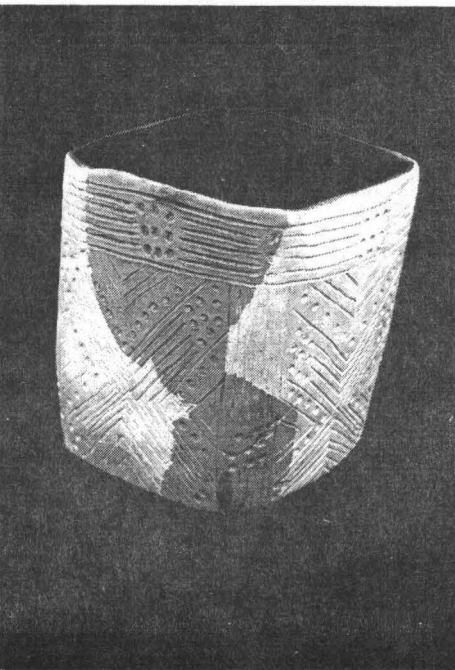

Foto nr. 4

Foto nr. 5

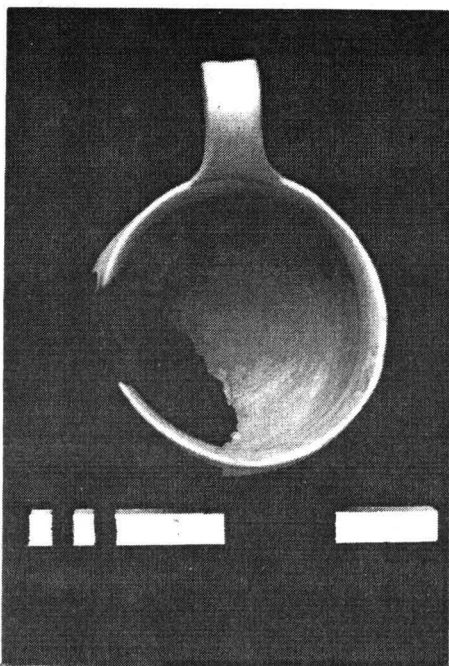

Foto nr. 6

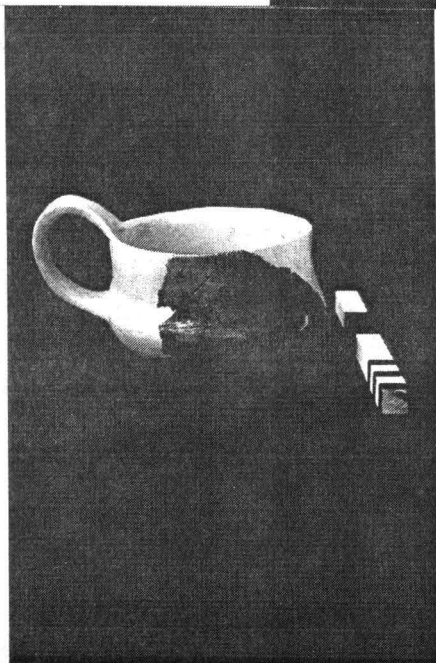

Foto nr. 7

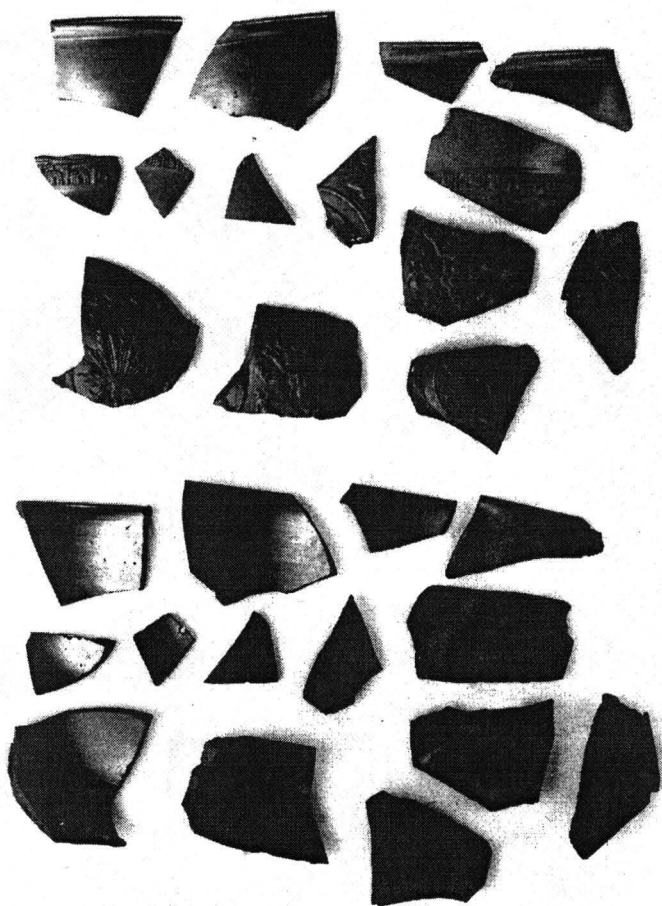

Foto nr. 8-9-10